

Propozycja zmian w ramowym planie nauczania

Instytut Badań Edukacyjnych, listopad-grudzień 2024

Zespół w składzie:

1. Małgorzata Antonowicz
2. Oktawia Gorzeńska
3. Zofia Grudzińska
4. Katarzyna Mitka
5. Jakub Pawlikowski
6. Jarosław Pytlak
7. Magdalena Radwan-Röhrenscheff (kier.)

W pracach zespołu udział brali również, z głosem doradczym, Jędrzej Witkowski oraz Alicja Pacewicz.

Spis treści

- I. Założenia proponowanych zmian
- II. Tygodniowy rozkład zajęć wraz z objaśnieniami
- III. Lista proponowanych zmian wraz z uzasadnieniem
- IV. Proponowane zmiany w rozkładzie roku szkolnego
- V. Głosy odrębne

- I. Założenia proponowanych zmian

Pięć założeń proponowanych zmian

1. Niezmniejszanie liczby godzin, odciążenie uczniów w klasach VII-VIII
2. Konsolidacja przedmiotów i integrowanie treści
3. Układ godzin wspierający głębokie uczenie się
4. Równowaga pomiędzy umiejętnościami akademickimi a praktycznymi doświadczeniami szkolnymi
5. Większa elastyczność i autonomia szkoły

Zespół przyjął jako punkt wyjścia zalecenie Zamawiającego **zachowania (w przybliżeniu) łącznej liczby godzin**, to jest niezmnieszenia jej ani niezwiększenia, a poszukiwał sposobu odciążenia tygodniowego rozkładu zajęć klas VII-VIII za pomocą przesunięcia części godzin do klas niższych. Zalecenie niezwiększenia liczby godzin wynikało z uwarunkowań finansowych i oznaczało redukcję kosztów zmian dla budżetu państwa. Postulat niezmnieszenia liczby godzin wynika z porównań międzynarodowych – w Polsce liczba obowiązkowych godzin w całym cyklu nauki w klasach I-VIII jest wyraźnie mniejsza niż średnia OECD i europejska, mniejsza niż w większości krajów. Dokładniejsza analiza tych różnic znajduje się w sekcji III (uzasadnienia proponowanych zmian).

Drugim założeniem w pracy zespołu była **konsolidacja przedmiotów i integrowanie treści**, czyli dążenie do rezygnacji z "małych" przedmiotów i dalszego ich tworzenia, przy czym „małe” rozumieliśmy jako takie, które mają bardzo mało godzin w cyklu lub są poświęcone jednemu tematowi, a nie dyscyplinie wiedzy lub doświadczeniu uczniów (jak godzina wychowawcza, zajęcia artystyczne czy projektowe). Szukaliśmy także możliwości łączenia przedmiotów w większe całości, zwłaszcza w klasach IV-VI, myśląc o tym etapie edukacyjnym jako wyraźnie odrębnym od klas VII-VIII i poświęconym

poznawaniu świata w sposób zintegrowany. Klasy VII-VIII widzieliśmy jako czas, w którym wprowadzamy propedeutykę przedmiotów reprezentujących dyscypliny akademickie, w perspektywie wyboru szkoły i specjalności w szkole ponadpodstawowej.

Trzecim założeniem była potrzeba tworzenia **układu godzin wspierającego głębokie uczenie się**, czyli rozwijanie umiejętności wyższego rzędu. Oznacza to podejście interdyscyplinarne i przestrzeń na stosowanie zróżnicowanych metod dydaktycznych, utrwalanie umiejętności uczniów i indywidualizację pracy z poszczególnymi uczniami. Więcej godzin przedmiotu w danym roku oraz możliwość ich blokowania w dłuższe przedziały czasowe zwiększa zakres elastyczności nauczyciela.

Czwartym założeniem było dążenie do **równowagi pomiędzy umiejętnościami akademickimi a praktycznym doświadczeniem szkolnym**, zarówno w zakresie praktycznego stosowania wiadomości teoretycznych, jak i w obszarze kompetencji przekrojowych (np. doświadczenia współpracy czy zarządzania sobą). Szukaliśmy także możliwości uwzględnienia w większym stopniu doświadczeń twórczości własnej oraz codziennych doświadczeń praktycznych, związanych z gospodarstwem domowym czy bezpieczeństwem.

Wreszcie, piątym założeniem w pracy zespołu było myślenie o **autonomii szkoły i nauczyciela**, które, jak wiemy z międzynarodowych raportów¹, są istotnym czynnikiem sukcesu systemów edukacyjnych, oraz o **elastyczności w zarządzaniu szkołą**, zarówno w poszukiwaniu większej efektywności, jak i w perspektywie zarządzania zasobami ludzkimi, w warunkach zmian zachodzących na nauczycielskim rynku pracy.

II. Tygodniowy rozkład zajęć wraz z objaśnieniami

Tab. 1. Ramowy plan nauczania dla szkoły podstawowej klasy I-III
Kolorem oznaczono zmiany w stosunku do istniejącego wymiaru godzin.

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Klasy I-III			Razem w trzyletnim okresie nauczania
		Tygodniowy wymiar w klasie			
		I	II	III	
1	Edukacja wczesnoszkolna	21	22	22	65
	Godziny do dyspozycji dyrektora szkoły	3			3
	Ogółem	68			68
	Religia/etyka	1	1	1	3

Na zajęcia wychowania fizycznego należy przeznaczyć 3 godziny w klasie I i 4 godziny w klasach II-III.

¹ Por. trzy kolejne raporty McKinsey: „Spark & Sustain How All the World’s School Systems Can Improve Learning at Scale” (2024) oraz starsze „How the world’s best-performing school systems come out on top” (2007), „How the world’s most improved school systems keep getting better” (2010), przy czym członkowie zespołu zdają sobie sprawę z ich krytyki, np. w Coffield, F. (2012). Why the McKinsey reports will not improve school systems. Journal of Education Policy, 27(1), 131-149, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02680939.2011.623243>

Tab. 2. Ramowy plan nauczania dla szkoły podstawowej klasy IV-VIII - wariant z uwzględnieniem drugiego języka obcego nowożytnego

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Klasy IV-VI			Klasy VII-VIII		Razem w okresie nauczania	
		Tygodniowy wymiar w klasie						
		IV	V	VI	VII	VIII		
1	Język polski	5	5	5	5	5	25	
2	Język obcy nowożytny*	3	3	3	3	3	15	
3	Drugi język obcy nowożytny	-	-	-	2	2	4	
4	Muzyka	1	1	1	1	-	4	
5	Plastyka	1	1	1	1	-	4	
6	Historia	1	2	1	2	2	8	
7	Edukacja obywatelska	-	-	1	1	-	2	
8	Edukacja przyrodnicza i zdrowotna	3	3	3	-	-	9	
9	Geografia	-	-	-	1	2	3	
10	Biologia	-	-	-	1	2	3	
11	Chemia	-	-	-	2	2	4	
12	Fizyka	-	-	-	2	2	4	
13	Matematyka	4	4	4	4	4	20	
14	Edukacja cyfrowa	1	1	1	1	1	5	
15	Zajęcia praktyczno-techniczne	2	2	2	-	-	6	
16	Wychowanie fizyczne	4	4	4	3	3	18	
17	Edukacja zdrowotna	-	-	-	1	1	2	
18	Projekt edukacyjny	*	*	*	*	1	1	
19	Zajęcia z wychowawcą	1	1	1	1	1	5	
	Ogółem	142					142	
	Godziny do dyspozycji dyrektora szkoły	7					7	
	Ogółem	149						
	Religia/etyka	1	1	1	1	1	5	
	Zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego				10	10	20	

* W ramach zajęć przedmiotowych

Tab. 3. Ramowy plan nauczania – wariant bez drugiego języka obcego

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Klasy IV-VI			Klasy VII-VIII		Razem w okresie nauczania	
		Tygodniowy wymiar w klasie						
		IV	V	VI	VII	VIII		
1	Język polski	5	5	5	5	5	25	
2	Język obcy nowożytny*	3	3	3	4	4	17	
3	Muzyka	1	1	1	1	-	4	
4	Plastyka	1	1	1	1	-	4	
5	Historia	1	2	1	2	2	8	
6	Edukacja obywatelska	-	-	1	1	-	2	
7	Edukacja przyrodnicza i zdrowotna	3	3	3	-	-	9	
8	Geografia	-	-	-	1	2	3	
9	Biologia	-	-	-	1	2	3	
10	Chemia	-	-	-	2	2	4	
11	Fizyka	-	-	-	2	2	4	
12	Matematyka	4	4	4	4	4	20	
13	Edukacja cyfrowa	1	1	1	1	1	5	
14	Zajęcia praktyczno-techniczne	2	2	2	-	-	6	
15	Wychowanie fizyczne	4	4	4	3	3	18	
16	Edukacja zdrowotna	-	-	-	1	1	2	
17	Projekt edukacyjny	**	**	**	**	1	1	
18	Zajęcia z wychowawcą	1	1	1	1	1	5	
	Ogółem	140					140	
	Godziny do dyspozycji dyrektora szkoły	9					9	
	Ogółem	149						
	Religia/etyka	1	1	1	1	1	5	
	Zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego	-	-	-	10	10	20	

*Z zastrzeżeniem, że powinien to być język angielski.

** W ramach zajęć przedmiotowych

Proponujemy **dodanie po jednej godzinie zajęć zintegrowanych w klasach I-III oraz przesunięcie po jednej godzinie wychowania fizycznego z klas VII i VIII do klas II i III.** Łączna liczba zajęć wychowania fizycznego w cyklu kształcenia w szkole podstawowej nie ulega zmianie. Wymiar pensum nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej może być, tak jak dotąd, przydzieleniem niektórych zajęć

(angielski, WF, muzyka, informatyka) osobnym specjalistom, w zależności od możliwości kadrowych szkoły. Proponujemy, aby w pracy nad podstawą programową zalecić uzupełnienie jej w zakresie wychowania fizycznego o elementy ruchu przy muzyce, np. taniec klasyczny, proste, ludowe tańce/zabawy ruchowo-muzyczne charakterystyczne dla poszczególnych regionów. Może to również być taniec współczesny czy improwizacje ruchowe.

Proponujemy **integrację przedmiotów przyrodniczych w klasach IV-VI, w zwiększonym wymiarze 3 godzin w tygodniu w każdej klasie**, z tym, aby przynajmniej raz w tygodniu zajęcia były zblokowane w wymiarze co najmniej dwóch godzin lekcyjnych. Ważne, żeby podstawa programowa tego przedmiotu obejmowała zjawiska w świecie przyrody, łącząc perspektywy wszystkich czterech dyscyplin nauczanych w szkole podstawowej: biologii, geografii fizycznej, chemii i fizyki. Treści z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej powinny znajdować odzwierciedlenie w podstawach programowych historii i edukacji obywatelskiej. W klasach **VII-VIII proponujemy nauczanie osobno podstaw tych czterech dyscyplin**, bo one mają swój język i metodologię.

Proponujemy zmianę nazwy i filozofii przedmiotu **WOS na Edukację obywatelską**, przesunięcie tego przedmiotu z klasy VIII do klas VI-VII po 1 godzinie w każdej klasie, w klasie VI **rezygnacja z 1 godziny historii**.

Proponujemy **podwojenie liczby godzin techniki, ze zmianą nazwy przedmiotu na podkreślającą rolę kształcenia sprawności manualnej**. Mogą powstać braki kadrowe w tej dziedzinie, jednak stopniowe wprowadzanie zmiany (w pierwszym roku tylko klasa czwarta) dałoby czas na doksztalcenie kadry w tym zakresie. Największym problemem może być kwestia bazy dydaktycznej, jednak koncentracja na pracach wykonywanych ręcznie nie wymaga zakupu bardzo drogiego wyposażenia, a jedynie prostych narzędzi i materiałów.

Proponujemy **integrację przedmiotu Edukacja zdrowotna w klasach IV-VI z przyrodą**, pod nazwą "edukacja przyrodnicza i zdrowotna". W klasie VIII proponujemy wydłużenie realizacji edukacji zdrowotnej na drugi semestr, co oznacza **zwiększenie wymiaru w klasach VII-VIII z 1,5 godziny do 2**.

Proponujemy **włączenie treści przedmiotu Edukacja dla bezpieczeństwa** do:

- edukacji obywatelskiej w zakresie obejmującym treści obronne,
- edukacji zdrowotnej – zajęcia z pierwszej pomocy przedmedycznej,
- WF – zajęcia ze strzelania.

Proponujemy uwzględnienie w tygodniowym rozkładzie zajęć **w klasie VIII 1 godziny na pracę projektową** (bez narzucania obszaru projektu). Rekomendujemy projektowanie tej godziny dla więcej niż jednej klasy równoległe w tym samym czasie, co umożliwi udział dwojga lub więcej nauczycieli.

Proponujemy **zwiększenie liczby godzin do dyspozycji dyrektora** (nieobowiązkowych dla uczniów) z 4 do 7 dla klas IV-VIII (lub 9, w wariantcie z rezygnacją z nauczania w szkole podstawowej obowiązkowego drugiego języka obcego), a także rozszerzenie ich definicji do zajęć przeznaczonych zarówno na zwiększanie szans edukacyjnych, jak i rozwój zainteresowań.

Proponujemy, aby godziny te były przyznawane w odpowiedniej liczbie do pełnej dyspozycji dyrektora (**na szkołę**), a nie dedykowane konkretnej klasie - aby ułatwione było organizowanie zajęć międzyklasowych, dopasowanych do potrzeb uczniów konkretnej szkoły. Postulujemy przeznaczenie:

- co najmniej 1/7 godzin na zajęcia techniczno-artystyczne,
- co najmniej 1/7 godzin na zajęcia sportowe,
- resztę na inne zajęcia zwiększające szanse edukacyjne lub rozwijające zainteresowania, w celu stworzenia możliwie szerokiej oferty szkoły, dopasowanej do potrzeb większości uczniów.

Ważne zasady tworzenia i stosowania ramowego planu nauczania

1. Rekomendujemy pozwolenie szkołom na **elastyczność w stosowaniu ramowego planu nauczania** w ramach lat, w których naucza się danego przedmiotu, np. edukacja obywatelska 2 godziny na klasy VI-VIII, przyroda 9 godzin na klasy IV-VI, edukacja zdrowotna 2 godziny w klasach VII-VIII, przy czym sugerujemy umieszczenie w rozporządzeniu tabeli w ujęciu rocznym jako rekomendacji.
2. Rekomendujemy **poszerzenie kwalifikacji nauczycielskich** w szkole podstawowej, w szczególności w grupach:
 - A. fizyka, chemia,
 - B. matematyka, informatyka,
 - C. historia, edukacja obywatelska,
 - D. nauczyciel, który ma kwalifikacje do nauczania biologii, chemii, fizyki bądź geografii, ma automatycznie uprawnienia do nauczania przedmiotu Edukacja przyrodnicza i zdrowotna

Takie poszerzenie kwalifikacji powinno dotyczyć jedynie tej kwalifikacji, która została uzyskana na studiach kierunkowych.

Jednocześnie rekomendujemy zwiększenie elastyczności w obszarze kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, być może przez powrót do organizacji studiów pedagogicznych dających te kwalifikacje jako studia I i II stopnia, a nie pięcioletnie jednolite studia magisterskie.

III. Lista proponowanych zmian wraz z uzasadnieniem

Propozycja	Uzasadnienie
Zachowanie łącznej liczby godzin (a nawet nieznaczne zwiększenie liczby godzin obowiązkowych) przy jednoczesnym odciążeniu klas VII-VIII na rzecz klas niższych	<p>W Polsce w porównaniu z innymi krajami uczniowie mają mniej obowiązkowych godzin nauki w ciągu 8 lat. Na ogół przywoływane w tej sprawie są zestawienia OECD albo Eurydice "Recommended Annual Instruction Time in Full-time Compulsory Education in Europe" (Polska na ostatnich miejscach w zestawieniu), które jednak nie są dobrym obrazem porównań, bo w Polsce mamy w szkole 8 lat obowiązkowej edukacji, najczęściej jest to 9 lat. Ponadto, w Polsce krócej niż przeciętnie trwa rok szkolny. Jeśli jednak zsumujemy liczbę godzin w klasach I-VIII i porównamy ją pomiędzy krajami europejskimi, nadal lokujemy się w dolnej części zestawienia, chociaż już nie na samym końcu (por. Ilustracja w załączniku). Mamy mniej godzin w cyklu kształcenia niż Finlandia, którą przywołuje się jako jeden z najmniej obciążających dzieci godzinami nauki systemów edukacyjnych.</p> <p>W klasach VII i VIII uczniowie i rodzice powszechnie zgłaszają przeciążenie liczbą godzin. Także porównania międzynarodowe wskazują, że łączna liczba godzin w tygodniu powinna mieścić się w przedziale 30-35 (więcej mają tylko systemy azjatyckie), przy czym więcej (tj. bliżej 35) godzin dziennie mają uczniowie w tych systemach edukacyjnych, w których definiuje się łączny czas obecności w szkole i wypełnia się go m.in. dłuższą przerwą</p>

	<p>obiadową (US National Center on Education and the Economy, "How Long Is the Average School Day", www.ncee.org).</p> <p>Zaproponowana siatka godzin bierze za punkt odniesienia godziny opłacane z budżetu państwa w bieżącym roku szkolnym i zaplanowane na rok szkolny 2025/2026 (w tym godziny religii/etyki i WDŻ). Sformułowana propozycja oznacza zwiększenie łącznej liczby godzin o około 2,5 w całym cyklu, przy jednoczesnym zwiększeniu liczby godzin obowiązkowych w całym cyklu o 10 (w wariantcie z drugim językiem obcym).</p>
Dodanie po jednej godzinie zajęć zintegrowanych w klasie I i 2 w klasach II-III	<p>Współcześni uczniowie wymagają więcej czasu dla realizacji tego samego materiału, co jeszcze kilkanaście lat temu, gdy ustalano wymiar zajęć zintegrowanych. Większe niż jeszcze niedawno są potrzeby pedagogiczne i psychologiczne dzieci w wieku 7-9 lat. Dodanie jednej godziny w każdej klasie pozwoli nauczycielowi na spokojną realizację edukacji elementarnej, dając również czas na bardziej skuteczną pracę wychowawczą. Zabieg ten podkreśla też wagę funkcji opiekuńczej szkoły.</p>
Przesunięcie po jednej godzinie wychowania fizycznego z klas VII i VIII do klas II i III	<p>Zmniejszenie dysproporcji liczby zajęć obowiązkowych w szkole pomiędzy poszczególnymi klasami.</p> <p>Odciążenie uczniów klas 7-8, w których jest największe – i zbyt duże – obciążenie uczniów zajęciami obowiązkowymi.</p> <p>Zwiększenie liczby zajęć ruchowych w wieku, w którym kształtują się nawyki i zamiłowania w tej dziedzinie.</p> <p>Zwiększenie dostępności bazy sportowej szkół dla młodszych uczniów.</p> <p>Propozycja organizowania dodatkowej godziny WF w postaci zajęć ruchowych przy muzyce – wzmacnia percepcję dzieci, rozwija motorykę, ale też uczy współdziałania, odpowiedzialności za innych i przede wszystkim buduje poczucie wspólnoty i daje radość wspólnej pracy i zabawy. Takie zajęcia łączą w sobie edukację obywatelską, historyczną, regionalną, muzyczną, fizyczną i zdrowotną.</p>
Zmiana nazwy i filozofii przedmiotu WOS na Edukację obywatelską , przesunięcie do klas VI-VII po 1 godzinie, w klasie VI rezygnacja z 1 godziny historii	<p>Konsekwencja nowej filozofii edukacji społecznej w polskiej szkole, widocznej w podstawie edukacji obywatelskiej w liceum – wprowadzenie tego samego podejścia do szkoły podstawowej. Głębsza integracja treści społecznych z historycznymi. Poszukiwanie równowagi nauczania historii społecznej z militarną i polityczną.</p> <p>Liczba godzin historii przypadających na jeden pełny przegląd dziejów była systematycznie zwiększana w kolejnych zmianach ramowych planów nauczania, co wymaga pewnej korekty, ze względu na ogólną liczbę zajęć w tygodniu. Pozwala na odciążenie klas VII-VIII.</p>
Integracja przedmiotów przyrodniczych w klasach IV-VI dodatkowo z edukacją zdrowotną, nauczanie przedmiotu Edukacja przyrodnicza i zdrowotna w IV-VI w wymiarze 3 godzin w tygodniu	<p>Zwiększenie roli przedmiotów przyrodniczych w kształceniu w klasach IV-VI. Blok 3h to minimum pozwalające na wychodzenie w teren i realizowanie porządných doświadczeń z ich omówieniem. Zwiększony wymiar godzin pozwala na integrację z treściami edukacji zdrowotnej, wzmacniając interdyscyplinarność, co dobrze pasuje do przekrojowego charakteru edukacji zdrowotnej.</p>

<p>Wprowadzenie godziny projektowej w klasach VII-VIII (1 w tygodniu)</p>	<p>Daje możliwość realizacji projektów interdyscyplinarnych, możliwość uelastycznienia współpracy pomiędzy uczennicami i uczniami z różnych klas, odpowiada na istotną potrzebę rozwijania współpracy, krytycznego myślenia i rozwiązywania problemów. Kierunkowo: myślenie o dniu projektowym lub bloku pracy projektowej w wymiarze połowy dnia.</p>
<p>Wydłużenie przedmiotu Edukacja zdrowotna w VIII klasie na cały rok</p>	<p>Ułatwienie organizacyjne dla dyrektorów szkół układających plan lekcji.</p>
<p>Zmiana układu biologii i geografii pomiędzy klasami VII i VIII (jedna godzina tygodniowo w VII, dwie w VIII). Jako optymalne uznajemy wskazanie 3 godzin każdego przedmiotu do swobodnego podziału na etapie edukacji VII-VIII.</p>	<p>Odciążenie tygodniowego rozkładu zajęć w klasie VII.</p>
<p>Zmiana nazwy przedmiotu Technika na zajęcia praktyczno-techniczne oraz nauczanie go w klasach IV-VI w wymiarze 2 godzin w tygodniu</p>	<p>Nabywanie sprawności manualnej jest niezwykle ważnym czynnikiem rozwojowym, w tym kluczem do rozwijania wielu różnych kompetencji, także umysłowych. Stechnicyzowanie otoczenia oraz ograniczenie swobodnej aktywności dzieci w naturalnym środowisku wpływają na ograniczenie możliwości spontanicznego nabywania sprawności manualnej. 1 godzina to zbyt mało czasu na zrealizowanie zadania praktycznego w klasie.</p>
<p>Rezygnacja z wydzielenia przedmiotu Edukacja dla bezpieczeństwa i rozmieszczenie jego treści w Edukacji obywatelskiej (treści obronne), Edukacji zdrowotnej (pierwsza pomoc) i WF (strzelanie)</p>	<p>Tworzenie małych przedmiotów poświęconych pojedynczym zagadnieniom powoduje fragmentację ("poszatkowanie") doświadczenia szkolnego uczniów, nie daje szans na utrwalenie treści oraz budowanie trwałych postaw.</p>
<p>Zwiększenie liczby godzin do dyspozycji dyrektora z 4 do 7 (9 w wariantcie bez II języka obcego) do pełnej dyspozycji dyrektora (na szkołę), a nie dedykowane konkretnej klasie</p>	<p>W związku z likwidacją zarówno części godzin religii, jak i części godzin etyki, wydaje się możliwe finansowo, a jest kluczowe ze względu na realizowanie ważnych celów szkoły z profilu absolwenta: wyrównywanie szans i rozwój aspiracji.</p>
<p>(wariantowo) Rezygnacja z nauczania II języka obcego w szkole podstawowej przy jednoczesnym zwiększeniu wymiaru godzin języka angielskiego w klasach VII-VIII o 1 w tygodniu</p>	<p>Niska efektywność nauczania drugiego języka obcego w polskiej szkole oraz utrudnienie nauki pierwszego języka obcego, zwłaszcza uczniom, którzy gorzej sobie z tym radzą. Warto dokładniej zdiagnozować efektywność nauczania drugiego języka obcego w polskiej szkole, szczególnie w świetle danych dotyczących poziomu opanowania pierwszego języka wynikających z egzaminu ósmoklasisty (duży rozrzew wyników szczególnie ze względu na lokalizację szkoły, wskazujący na głębokie nierówności edukacyjne w tym obszarze edukacji)</p>

IV. Proponowane zmiany w rozkładzie roku szkolnego

Środowiska szkolne, zarówno nauczyciele, dyrektorzy, jak i uczniowie i ich rodzice, wskazują na następujące problemy związane z rytmem roku szkolnego:

1. Zmęczenie i przeciążenie w listopadzie, wynikające z krótkiego dnia i małej ilości światła słonecznego oraz nieprzerwanej pracy od 1 września.
2. Nadmierną kumulację przerw w styczniu, zwłaszcza w tych województwach, które mają ferie zimowe w pierwszym terminie.
3. "Pusty" okres po ustaleniu ocen – coraz więcej rodziców decyduje się na wyjazdy rodzinne w tym okresie, co kierownictwo MEN wskazywało jako problem, odpada także dużo efektywnego czasu nauki w związku z organizacją w szkole egzaminów ósmoklasisty.
4. Rodzice zgłaszają także problemy opiekuńcze związane z długimi wakacjami letnimi i dniami okołoświątecznymi (choć szkoła ma w tych dniach obowiązek zapewnienia opieki).

Nowym kontekstem nauki w okresie wiosennym i jesiennym są także zmiany klimatyczne i związane z nimi upały, które zdarzają się i w maju, i w czerwcu, i we wrześniu, zatem trudno na tej podstawie formułować rekomendacje dotyczące optymalnego umieszczenia wakacji letnich w roku.

Proponujemy zatem:

- ferie jesienne, tj. tydzień w listopadzie, z 1 listopada,
- skrócenie ferii zimowych do tygodnia, przy czym ze względu na branżę turystyczną, można by organizować je rotacyjnie w 4-6 terminach,
- wydłużenie roku szkolnego do ostatniego piątku lub 30 czerwca.

Wydłużenie roku szkolnego oznacza zwiększenie liczby godzin obowiązkowych o około 200 godzin w cyklu kształcenia, przy czym koszt takiego rozwiązania jest niewielki w porównaniu ze zwiększaniem tygodniowego wymiaru zajęć.

V. Głosy odrębne

Poniżej znajdują się autorskie propozycje członków zespołu lub innych osób biorących udział w pracach zespołu, które jednak nie znalazły poparcia większości jego członków.

Propozycja: ramowy plan nauczania ma jedynie charakter rekomendacji (Z. Grudzińska)

Ramowy plan nauczania ma charakter służebny wobec obowiązku szkół zrealizowania treści podstawy programowej - z którego to obowiązku placówki są "rozliczane" za pośrednictwem systemu egzaminów zewnętrznych. Podstawa programowa nie jest programem, ale jest dokumentem, który "określa cele i treści nauczania w procesie dydaktycznym w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, które powinien mieć uczeń po zakończeniu określonego etapu edukacyjnego". Można dodać, że ten "zestaw treści i umiejętności, jakie muszą zostać zawarte w programie nauczania" umożliwia określenie zakres wymagań egzaminacyjnych.

Ramowy plan nauczania jest informacją dla szkoły, ile godzin lekcyjnych wystarczy na to, żeby zapoznać uczniów i uczennice z wymaganymi treściami, doprowadzić do sytuacji, w których je rozumieją i sprawdzić stan tego zrozumienia i opanowania pamięciowego tam, gdzie treści tego wymagają. Każdy zespół specjalistów przygotowujących projekt podstawy programowej w przeszłości był zobowiązany uwzględnić tę informację, odpowiednio ograniczając czy rozszerzając spis wymaganych treści. Ale w tym ujęciu to ramówka jest nadrzędna!

Zdaniem autorki należy uznać podstawę programową za dokument wiodący, a ramowy plan nauczania za narzędzie realizacji. Cel szkoły w zakresie edukacyjnym (jeden z celów, dokładnie) to danie uczniom jak najlepszej szansy na jak najlepsze, stosownie do ich możliwości i chęci, opanowanie przewidzianych treści i umiejętności. A wymagania egzaminacyjne są ograniczane treściami podstawy programowej. Dlaczego więc mamy obligatoryjny ramowy plan nauczania?

Autorka postuluje zatem niewydawanie rozporządzenia dyktującego szkołom, ile godzin mają poświęcać na edukację polonistyczną czy matematyczną. Taki wymóg tylko utrudnia pracę tym placówkom, które mają pomysł na stosowanie bloków czy modułów międzyprzedmiotowych. Autorka zdaje sobie sprawę, że istnienie ramowego planu nauczania ułatwia pracę wielu szkołom, które nie chcą odchodzić od tradycyjnego rozkładu tygodniowego lekcji. Dlatego postuluje traktowanie zaproponowanego wyżej tygodniowego rozkładu jako materiału pomocniczego, a nie obligatoryjnego.

Propozycja: wprowadzenie modułów międzyprzedmiotowych (A. Pacewicz)

Propozycja obejmuje wprowadzenie **modułów międzyprzedmiotowych**, w nawiązaniu do obszarów znajdujących się w profilu absolwenta. Każdy z modułów powinien zostać ujęty w części ogólnej podstawy programowej i w podstawach przedmiotowych kształcenia ogólnego, mieć swoje uzasadnienie i cele, a także działy tematyczne, które realizowane będą zarówno w formule projektowej w ramach projektów w klasie VIII, jak i poprzez uwzględnienie ich w podstawach programowych konkretnych przedmiotów.

Wstępne propozycje modułów międzyprzedmiotowych:

- M1. Klimat i środowisko
- M2. Człowiek i wartości
- M3. Europa i świat
- M4. Technologia i projektowanie
- M5. Obywatele i demokracja.

W polskiej szkole mamy do czynienia z silnym podziałem na przedmioty, tymczasem problemy w świecie mają charakter interdyscyplinarny. Potrzebujemy rozwijania interdyscyplinarnego nauczania. Moduły międzyprzedmiotowe pozwalają spojrzeć na proces nauczania/uczenia się w innym przekroju - problemowym i całościowym, co uzupełnia luki i deficyty podziału przedmiotowego. Dzięki modułom tematycznym konstruujemy rusztowanie do doświadczenia edukacyjnego nie tylko wertykalnie, po przedmiotach, ale dodajemy także przekrój horyzontalny.

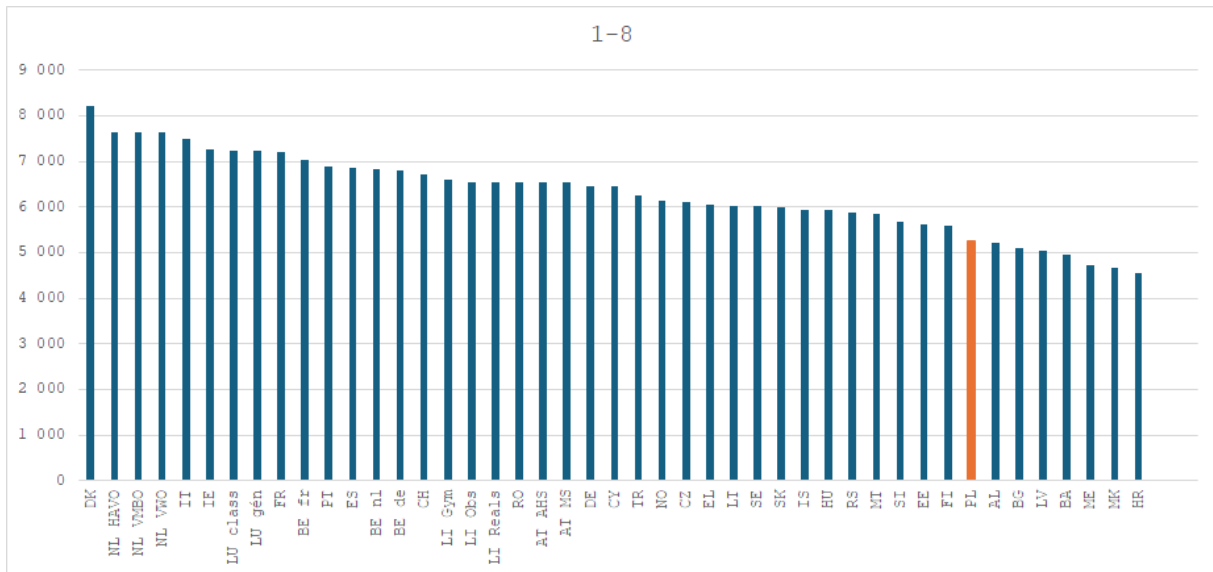
Nauczanie odbywałoby się w następujących formach, które zresztą nie muszą się wcale wykluczać:

- na konkretnych przedmiotach powiązanych z danym modułem (np. "Obywatel i demokracja" na lekcjach historii czy edukacji obywatelskiej), co zakłada uwzględnienie różnych modułów tematycznych w przedmiotowych podstawach programowych; pisząc nowe podstawy należy opracować mapę takich powiązań, ale nie nadmiernie szczegółową, bo to usztywni proces nauczania; należy także opracować przewodniki metodyczne z przykładami,
- poprzez realizację projektów edukacyjnych w modułach oraz poprzez zajęcia prowadzone przez nauczycieli różnych przedmiotów w formule "edukacji o zjawiskach" (phenomenal education/phenomenon based education²), w ramach godziny projektowej lub na swoim przedmiocie.

W szkołach konieczne będą wspólne ustalenia na etapie pracy nad szkolnym programem nauczania, a potem wymiana informacji i wzajemne wsparcie nauczycieli w trakcie roku szkolnego. Taki wspólny namysł i plan realizacji celów ogólnych i zagadnień z poszczególnych modułów może otworzyć pole rzeczywistej wymiany i współpracy w gronie pedagogicznym.

● ² <https://www.ccefinland.org/phenomenon>; <https://sos.noaa.gov/education/phenomenon-based-learning/#6th-12th-grade>; <https://amplify.com/blog/science-classroom/the-power-of-phenomena-in-the-science-classroom/>; <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2331186X.2024.2309733#coi-statement>;

Załącznik 1: Liczba obowiązkowych godzin nauczania w ciągu pierwszych 8 lat nauki w szkole

Obliczenia własne na podstawie arkusza "Total recommended instruction time (in hours) for the compulsory curriculum 2022/2023"

Źródło: European Education and Culture Executive Agency: Eurydice, *Recommended annual instruction time in full-time compulsory education in Europe 2022/2023*, Publications Office of the European Union, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2797/756230>